

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 143 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni shakllantirishda xitoy va rossiya investitsiyalarining qiyosiy tahlili.....	20
Malikov Numonjon Kamalovich	
Raqamli texnologiyalarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri	26
Sherzod Rajabov, Istora Abdusalomova	
Reducing inequality through human capital development: a comparative analysis of policies in the european union and uzbekistan	30
Iloxmonov Jaxongir Alisher o'g'li	
Hududiy raqamli infratuzilmaning xizmat ko'rsatish sektoriga ta'siri: samarqand viloyati misolida	39
Musinov Dilshod Sultanovich	
Ways to improve quality in hotels through digital technologies	44
N.A. Rakhmonova	
Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового узбекистана.....	48
Умаров Б. С.	
Влияние корпоративной культуры на инвестиционную стратегию промышленных предприятий.....	55
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Fiskal siyosat tahlili: aholi bandligi; aholi daromadlari; soliqqa tortish.....	61
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Navruzova Farog'at Abdihamid qizi	
Problems in entrepreneurial potential development: a comprehensive analysis of contemporary barriers and challenges	67
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Tijorat banklarida aholi omonatlarining jozibadorligini oshirishning metodologik asoslari va amaliy yo'nalishlari	73
Xakimov Zoxid Norbo'tayevich	
To'lov aylanmasining mohiyatini aniqlashda to'lov va to'lov oqimlarining roli.....	78
I.F.Sayfiddinov	
Moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlovchi samarali soliq siyosati.....	83
Artikov Ne'matulla Abdusalamovich	
Youth, digital finance, and the gig economy in uzbekistan	86
Akmal Boymurodov	
Aktsiyadorlik jamiyatlari korporativ boshqaruvda qaror qabul qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari	91
Xabibullaeva Shirinxon Tohir qizi	
В условиях трансформации обеспечение развитие образования и нуки в сфере подготовки управленческих кадров	98
Суюнов Дилмурод Холмурадович	
Ипотечное кредитование как инструмент социальной политики в узбекистане	104
Базарова Нигора Равшановна	
Kichik biznes subyektlari tomonidan hudud aholisi bandligini ta'minlashning ijtimoiy va iqtisodiy natijalari.....	110
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Kichik korxonalar istiqbolli hududlarda sanoat ishlab chiqarish holati dinamikasi.....	114
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
Banklarning aktivlarini daromadliligini oshirish yo'llari	118
Elbusinova Umida Khamidullaevna	

Ekologik omillar o'zgarishining dehqon xo'jaliklari yalpi hosiliga ta'siri	123
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
O'zbekiston tijorat banklarining yashil iqtisodiyotdagi o'rni	128
Eshev Furqat A'zamovich, Ibragimova Feruza Axtamovna, Jumanazarova Malika Baxtiyorovna, Raxmatova Mohina Dilmurod qizi	
Использование интеллектуальных технологий в процессе обслуживания клиентов банка	132
Хашимова Дилёра Пахритдиновна	
Innovatsion faoliyatning moliyaviy rag'batlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlar.....	138
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	

INNOVATSION FAOLIYATNING MOLIYAVIY RAG'BATLANTIRISH VA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI BELGILOVCHI OMIL VA JIHATLAR

Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich

Iqtisodiyot fakulteti, i.f.f.d (PhD), kafedra dotsenti

Namangan davlat texnika universiteti

E-mail: nbahriddinov@lincolnucsf.edu

+998 90 554 71 47

ORCID: 0000-0002-3765-5778

Annotatsiya: Maqolada korxonalar innovatsion faoliyatini moliyaviy rag'batlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlarni ko'rib chiqilgan. Mazkur masala bo'yicha turli rag'batlantirish usullari o'rganilgan hamda ularni korxonalarda qo'llash imkoniyatlari aniqlanib, baholangan. Innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish va boshqaruv samaradorligini ta'minlovchi omil va jihatlarni yuzasidan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion faoliyat, rag'batlantirish, sanoat korxonalari, moliyaviy rag'bat, samaradorlik, xorijiy tajriba, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, globallashuv, iqtisodiy o'sish, ijtimoiy infratuzilma.

Abstract: The article examines the factors and aspects that determine the financial incentives and management efficiency of enterprises' innovation activities. Various incentive methods on this issue are studied, and the possibilities of their application in enterprises are identified and evaluated. Proposals have been developed regarding the factors and aspects that define financial incentives and the efficiency of innovation management.

Key words: innovation activity, incentives, industrial enterprises, financial motivation, efficiency, foreign experience, socio-economic development, globalization, economic growth, social infrastructure.

Аннотация: В статье рассматриваются факторы и аспекты, определяющие финансовое стимулирование и эффективность управления инновационной деятельностью предприятий. Изучены различные методы стимулирования по данной проблеме, выявлены и оценены возможности их применения на предприятиях. Разработаны предложения по факторам и аспектам, определяющим финансовое стимулирование и эффективность управления инновационной деятельностью.

Ключевые слова: инновационная деятельность, стимулирование, промышленные предприятия, финансовое стимулирование, эффективность, зарубежный опыт, социально-экономическое развитие, глобализация, экономический рост, социальная инфраструктура.

KIRISH

Har bir mamlakatda innovatsiyalarning asosiy buyurtmachilaridan va iste'molchilaridan biri sanoat hisoblanadi. Sanoat korxonalari mavjud mahsulotlarga nisbatan yaxshiroq va arzonroq tovarlarni ishlab chiqarish va takomillashtirishga intiladilar. Innovatsiyalar tufayli korxonalar foyda oladi, davlat byudjetiga soliq tushumlari oshadi, jamiyat esa farovonlikka erishadi. Shunga qaramay, ayrim hollarda korxonalarning innovatsiyalarga bo'lgan intilishi sust bo'ladi. Chunki yangi texnika va texnologiyalarga o'tish ko'pincha mavjud ishlab chiqarishni vaqtincha to'xtatishga olib keladi. Uskunalar xarid qilish, yangi ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish, shuningdek, ishlab chiqarish quvvatiga to'liq erishilishini kutish zarur bo'ladi. Bozor esa yangi mahsulotni har doim ham ijobiy qabul qilmasligi mumkin. Bundan tashqari, muvaffaqiyatsizliklar ko'pincha ochiq e'lon qilinmagani sababli, innovatsiyalar joriy etilishi doimo ijobiy natijalar beradi degan noto'g'ri tasavvur shakllanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tadqiqot davomida yuqorida ta'kidlangan innovatsion faoliyatga oid masalalar keng o'rganildi. Dastlab, keng ma'nodagi «innovatsiya» atamasi birinchi marta avstriyalik iqtisodchi Y. Shumpeter tomonidan 1912-yilda «Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi»¹ asarida taklif etilgan. Innovatsion nazariyaning asosiy qoidalari ham aynan ushbu asarda to'laqonli asoslab berilgan.

Amerikalik boshqaruv bo'yicha mutaxassis P. Druker innovatsiyaga nisbatan yanada kengroq yondashuvni ilgari surdi. Unga ko'ra, «yangilik kiritish — bu murakkab tizim bo'lib, uning yordamida g'oyalar va ixtirolar birinchi marta tijorat voqeligiga aylanadi. Bu — mahsulot yoki xizmat turlarini bozorga chiqarish va ularni iqtisodiyotga muvaffaqiyatli joriy etish demakdir»² deb ta'kidlaydi.

Yana bir ta'rifga ko'ra, innovatsiya — bu jamiyat taraqqiyotining ta'siri ostida insonning o'zgaruvchan ehtiyojlarini to'laroq qondirish uchun yangilik kiritish, yangi amaliy vositalarni yaratish, tarqatish va ulardan foydalanish jarayonidir.

E. A. Utkin esa innovatsiyani (yangilik kiritishni) amalga oshirilgan ilmiy tadqiqot yoki kashfiyot natijasida ishlab chiqarishga joriy etilgan, avvalgisidan sifat jihatdan farq qiluvchi obyekt sifatida ta'riflaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada mavzu doirasidan kelib chiqib, ilmiy va nazariy yondashuvlar o'rganilib, tahlil qilindi. Tadqiqotda belgilangan maqsadlarga erishish uchun aniq yo'nalish tanlab olindi. Birlamchi va ikkilamchi ma'lumot manbalarini chuqur o'rganish va asoslash maqsadida tadqiqot strategiyasi belgilandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ma'lumki, sanoat korxonasi ochiq tizim bo'lib, u tashqi muhit bilan bog'langan. U raqobatbardosh bo'lishi va samarali faoliyat yuritishi uchun tashqi muhitga moslasha olishi lozim. Tashqi muhitning asosiy tavsiflari — uning murakkabligi, noaniqligi, harakatchanligi va omillarning o'zaro bog'liqligidir. Muhitning murakkabligi omillar xilma-xilligi va ularning o'zgaruvchanligi bilan belgilanadi. Noaniqlik esa har bir omil bo'yicha mavjud axborot miqdori va uning ishonchiligi bilan bog'liq. Harakatchanlik muhit omillarining o'zgarish tezligi orqali ifodalanadi.

Korxona innovatsion faoliyatining tashqi muhitini shakllantirishda davlat muhim o'rin egallaydi. Bu subsidiyalar, soliq imtiyozlari, huquqiy normalar, bojxona imtiyozlari, kvotalar, kredit siyosati kabi vositalarni o'z ichiga oladi. Shuningdek, innovatsion faoliyat mahsuli bo'lgan mahsulotga xaridor topish, ularning talabiga moslashish ham zarur. Ushbu omillar innovatsion faoliyatning moliyalashtirilishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shunga o'xshash bog'liqlikni ishlab chiqarishni moddiy-texnika resurslari bilan ta'minlashdagi shartnoma shartlari, narxlar belgilanishi, resurslar sifati, tomonlar manfaatining huquqiy himoyasi kabi jihatlar ham kuzatish mumkin. Bu jarayonlarning davlat tomonidan tartibga solinishi innovatsion faoliyatni rag'batlantirishga xizmat qilishi lozim.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, mamlakatimizda ilm-fan sohasi hali yetarli darajada rivojlanmagan. Xususan, ilmiy tashkilotlarning moddiy-texnika bazasi zaifligi sanoat innovatsiyalarini yaratishda jiddiy to'siq bo'lmoqda.

1 Shumpeter Y. «Teoriya ekonomicheskogo razvitiya». — M., Progress, 1982. —455s.

2 П.Друкер Новый бизнес.- М.: Экономика, 1993, с

Ilmiy tashkilotlardagi uskunalarning asosiy qismi 20 yildan ortiq foydalanilayotgan bo'lib, ayniqsa laboratoriya asbob-uskunolari va o'lchov qurilmalari jadal yangilanishga muhtoj.

Mutaxassislar ta'kidlashicha, yangi texnika namunalari yaratilishining o'rtacha davomiyligi 2–3 yilni tashkil etadi. Bu jarayonga innovatsion faoliyatning boshlang'ich bosqichini moliyalashtirishdagi qiyinchiliklar ham ta'sir ko'rsatadi. Dastlabki bosqichda natijalar yetarlicha aniqlikka ega emas, bozor esa ko'proq aniq, tezkor natijalarni talab qiladi. Bu muammoni davlat tomonidan ilmiy-texnik ishlanmalarni moliyalashtirish orqali yengib o'tish mumkin. Biroq, yaqindagi holatlarga qadar bu borada imkoniyatlar anchayin cheklangan edi.

Yana bir muhim masala shundan iboratki, korxonalar ko'pincha xorijda ishlab chiqarilgan texnologiyalar va uskunarlar asosida yangi mahsulotlarni o'zlashtirishga majbur bo'ladilar. Ba'zi hollarda esa bu texnologiyalar xorijda eskirgan yoki foydalanishdan chiqarilgan bo'lishi mumkin. Bunga sabab mamlakatimizda yetarlicha texnologik ishlab chiqaruvchilarning mavjud emasligidir. Shunga qaramay, bunday texnologiyalarni tanlashdan butunlay voz kechish imkoniyati ham har doim mavjud emas.

Rivojlangan mamlakatlarda esa innovatsion jarayonlarning asosiy maqsadi bozor talabiga tezkor javob bera oladigan moslashuvchan modul texnologiyalarini joriy etishdan iborat. Bunday tizimlar ko'proq segmentlashgan bozorlar uchun xos. Afsuski, bizning bozorda segmentlashish darajasi hali past, shuning uchun korxonalar zamonaviy texnologiyalar asosida ommaviy, standart mahsulot ishlab chiqarish orqali foyda olishga intilmoqda.

Shunga qaramay, sanoat korxonalarining innovatsion faoliyatida ijobiy o'zgarishlar ko'zga tashlanmoqda. Korxonalar iste'mol bozoriga tobora ko'proq miqdorda ilg'or texnologiyalar asosidagi mahsulotlarni yetkazib bermoqda. Kichik va o'rta korxonalar import o'rnini bosuvchi butlovchi buyumlar ishlab chiqarishni kengaytirmoqda. Qator korxonalar esa mahsulot sifatini Yevropa standartlariga moslashtirishni boshlagan.

O'zbekiston sharoitida iqtisodiyotda innovatsion jarayonlarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlaydigan me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilinmoqda. Innovatsion faoliyatni rag'batlantiruvchi aniq chora-tadbirlarning ishlab chiqilishi milliy innovatsion tizimni shakllantirishga xizmat qilmoqda³.

Milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish uchun ustuvor strategik yo'nalishlarni aniqlash muhim vazifalardan biridir. Shu paytgacha milliy iqtisodiy tizimga yagona, umumqabul qilingan ta'rif shakllanmagan. Har bir davlat o'z iqtisodiy tizimini o'ziga xos maqsadlar asosida rivojlantiradi. Masalan, Fransiya milliy iqtisodiy tizimning vazifasi – qo'shimcha ish o'rinlarini yaratish bo'lsa, Germaniyada u – ilg'or texnologiyalarni rivojlantirishga qaratilgan. Yevropalik ekspertlar bu tizimlarning samaradorligi yakuniy natijada bir xil deb hisoblaydi⁴.

Innovatsion g'oyalar, texnologiyalar va loyihalarni to'laqonli amalga oshirish hamda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish nuqtayi nazaridan ishlab chiqarish tarmoqlariga joriy etishni qiyinlashtirayotgan bir qator omillar mavjud⁵: Xorijiy innovatsion va ilmiy markazlarni, yetakchi investitsiya fondlarini, texnopark va agentliklarni mahalliy innovatsion loyihalarga jalb etish borasidagi chora-tadbirlar yetarli darajada emas;

Davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik natijalarini namoyish etish darajasi past;

Investitsion muhitni yaxshilash, ilg'or texnologiyalarni keng joriy etish va tarqatish tizimi yetarlicha samarali emas;

Hududiy kesimda ilmiy va innovatsion faollik past, takrorlanuvchi loyiha va buyurtmalar kuzatilmoqda;

Texnologiyalarni tijoratlashtirish, tashqi bozorga olib chiqish, shuningdek amaliy mexanizmlarning kutilgan natijalarni bermayotgani aniqlanmoqda.

Ushbu muammolarni bartaraf etish maqsadida 2020-yil 24-iyul kuni "Innovatsion faoliyat to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni qabul qilindi va kuchga kiritildi. Mazkur hujjatda milliy innovatsion tizimning tarkibi, shakllanish prinsiplari va rivojlanish yo'nalishlari yetarlicha yoritilmagan bo'lib, bu borada mustaqil ilmiy yondashuvlar zaruratini keltirib chiqarmoqda.

Natijada, taklif qilinayotgan milliy innovatsion tizim omillarining o'zaro aloqalari modeli bilim yaratuvchilar va foydalanuvchilar, davlat tashkilotlari va innovatsion sub'yektlar o'rtasida institutsional muhit va infratizimni shakllantirish, raqamli texnologiyalarni keng joriy qilish, fundamental bilimlar rivojini ta'minlashga qaratilgan.

3 Тўхлиев И.С. Миллий инновацион тизимни шакллантириш ва ривожлантириш омиллари// "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий электрон журнали. № 5, сентябр-октябр, 2020 йил.

4 Иванова Н.И. Национальные инновационные системы /Н.И. Иванова – М.: Наука, 2002. С.55.

5 <https://lex.uz/docs/3711923?ONDATE=04.07.2023%2000>

1-jadval. Milliy innovasion tizim omillarining o'zaro aloqalari modeli⁶

Davlat tashkilotlari	Institutsional muhit	Innovatsion faoliyat subyektlari	Innovasion ishlanmalarni tijoratlashtirish
Bilimni yaratuvchilar, ishlab chiqaruvchilar			
Ilmiy-tadqiqot tashkilotlar: fundamental, amaliy va innovasion tadqiqotlar (O'z.R.F.A. va Oliy ta'lim muassasalari), Tarmoq ilmiy- tadqiqot institutlari, Yangi texnologiyalarning tajriba-konstruktorlik byuro va tajriba- sinov,aprobasiya markazlari, Innovasion loyihalarni amalga oshiruvchi texnopolislar.	Davlat iqtisodiy-tashkiliy institutlar: Qonunchilik bazasi, O'z.R.Oliy Majlisi xuquqiy-me'yoriy hujjatlar ishlab chiqish: O'z.R.Vazirlar Mahkamasi, O'zbekiston Respublikasi Innovasion rivojlanish vazirligini; O'zbekiston Respublikasi intellektual mulk agentligi; Savdo va sanoat palatasi; O'zbekiston Respublikasi "AVTOR" elektron depozitariysi.	Innovasion-tadbirkorlik institutlar: raqamli iqtisodiyot texnologiyalarini va innovasion faoliyatni amalga oshiruvchi jismoniy shaxslar; innovasion faoliyat sohasidagi davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari; intellektual mulk ob'ektlariga bo'lgan huquq egalari; investitsiya qilishni amalga oshiruvchi investorlar va tadbirkorlik sub'ektlari innovasion texnologik parklar; texnologiyalar transferi markazlari; innovasion klasterlar; innovasion markazlar va kichik korxonalar; qo'shma va xususiy korxonalar; biznes inkubatorlar va startaplar injiniring va konsalting korxonalar	Kredit-moliya va investitsiya institut lari: respublika byudjeti hamda viloyatlar va shahar mahalliy byudjetlari; innovasion faoliyat sub'ektlarining o'z mablag'lari; xalqaro grantlar, tijorat banklarining, shu jumladan chet el banklarining va xalqaro moliya institutlarining maqsadli kreditlari; Venchur korxonalar; Ixtisoslashtirilgan fondlar, shirkatlar
Bilimdan foydalanuvchilar			
Inson kapitali: Ilmiy xodimlar, Universitetlar, Oliy ta'lim muassasalari, Profes sor- o'qituvchilar tarkibi, Yangi soxalar bo'yicha qayta tayyorlash va malaka oshirish markazdagi jismoniy shaxslar. Kurslardagi, ilmiy- texnika seminar treninglar va ta'lim jarayonidagi tinglovchilar	Iste'molchilar muhiti: Mahalliy xokimiyatlar, Iqtisodiyotning real sektor korxonalar i, Ilmiy tashkilotlar va oliy ta'lim muassasalari, Korporativ tuzilmalar, Milliy kompa niyalar, korporatsiyalar, konser inlar, Xususiy sektor, Boshqaruv va muvofiqlashtiruvchi tashkilotlar	Iste'molchilar muhiti: Fundamental bilimlar asosida tayyorlangan yuqori malakali ishchilar, Tadbirkorlar va biznesmenlar, xizmatlar va tovarlar bozori, Dastur ishlab chiquvchilar, Professional foydalanuvchilar, Biznes kompaniya lari, Innovasion xo'jalik yurituvchi korxonalar	Iste'molchilar muhiti: Innovasion-investitsiya dasturlari ijrochilari, Kichik biznes sub'ektlari, Yirik davlat korxonalari, Ilmiy tashkilotlar va oliy ta'lim muassasalari, Ilmiy jamoatchilik. Xususiy va nodavlat tashkilotlar.

Milliy innovasion tizim omillarining o'zaro aloqalari mexanizmini rivojlantirish keng ko'lamli murakkab vazifa bo'lib, uni davlat, tadbirkorlik, iqtisodiy va ilmiy hamjamiyatlarning puxta o'ylangan, o'zaro kelishilgan samarali xatti-harakatlari orqaligina amalga oshirish mumkin. Milliy innovasion tizimni rivojlantirishga qaratilgan davlatning ustuvor siyosati bugungi kunda O'zbekiston uchun muhim yo'nalishlar qatoriga kiradi.

Taklif qilingan milliy innovasion tizim omillarining o'zaro aloqalari modelidan O'zbekiston Respublikasi innovasion faoliyat to'g'risidagi qonun osti hujjatlarini hamda o'rta muddatli va uzoq muddatli davrlar uchun innovasion rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqishda foydalanish tavsiya etiladi.

Milliy innovasion tizimni rivojlantirishning zaruriy omili sifatida hududlar iqtisodiyotining rivojlanishida istiqbolli yo'nalishlarda muhim innovasion muammolarni samarali hal etishni ta'minlovchi resurslar, muddatlar va tadbirlarni bajaruvchilar bo'yicha o'zaro aloqador majmualar – hududiy innovasion-investitsiya dasturlarini ishlab chiqish lozim.

Xalqaro tajribalarni tahlil qilish natijasi shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston hozirda qisqa muddat ichida ichki va xalqaro bozorlar uchun raqobatbardosh vositalar yaratish imkoniga ega bo'lgan, yuqori ilmiy-texnik salohiyatli

⁶ Тўхлиев И.С. Миллий инновацион тизимни шакллантириш ва ривожлантириш омиллари// "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий электрон журнали. № 5, сентябр-октябр, 2020 йил.

istiqbolli sohalarni yaratish va ularning faoliyatini amalga oshirish bosqichida turibdi. Buning natijasida biz milliy innovasion tizim rivojlanishini hamda uni jahon innovasion tizimiga integratsiyasini ko'rishimiz mumkin. Bu esa mamlakatimiz iqtisodiy rivojlanishini yangi innovasion modelga o'tishini ta'minlash bilan birgalikda, uchinchi Renessans poydevorini yaratishdagi ishlarga asos bo'ladi.

Hozirgi paytda innovasion faoliyat sohasida kapital harakatlanish jarayonlarida davlat bilan korxonalar o'rtasida birgalikda ish olib borish masalalari yetarlicha ishlab chiqilmagan. Buning mexanizmlari va tartibga solinishi bo'yicha o'rganilishi lozim bo'lgan masalalar mavjud. Konseptual-metodologik yo'nalishdagi qator masalalar ham hal etilmagan qolmoqda va bu iqtisodiyotning innovasion rivojlanish yo'lini shakllantirishda yo'nalishlarni asoslash va belgilash uchun juda zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Umumlashtirilgan holda xulosa qilinadigan bo'lsa, O'zbekiston iqtisodiyotining innovasion yo'lga o'tishi uchun zarur bo'lgan bazaviy shart-sharoitlar mavjud bo'lib, milliy innovasion tizimning asosiy elementlari shakllantirilgan. Shu bilan birga, innovasion faoliyatni rivojlantirishda xususiy, korporativ va xorijiy kapitalni jalb etish bu jarayonga kuchli turtki berishi mumkin.

Shunday ekan, sanoat korxonalarida innovasion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish jarayonida yuqorida ko'rsatilgan omillar va ularning dinamikasi hisobga olinishi lozim. Ishlab chiqarish rivojlanishining istiqbollari aynan innovatsiyalarni joriy etish bilan belgilanmoqda. Shu sababli, sanoat korxonalarida innovasion salohiyatni bosqichma-bosqich shakllantirib borish va innovasion faoliyatning yuqori samaradorligini ta'minlash dolzarb vazifadir.

Innovasion jarayon – texnika, ilm-fan, ishlab chiqarish va tadbirkorlikning o'zaro uyg'unlashgan tizimidir. Ushbu uyg'unlikdan kutilgan natijalarga erishish uchun esa unga mos, samarali moliyaviy rag'batlantirish mexanizmini shakllantirish va uni doimiy takomillashtirib borish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. N. Baxriddinov. Xo'jalik yurituvchi korxonalarni innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirishda xorij tajribasining o'rni. // "IQTISODIY TARAQQIYOT VA TAHLIL" ilmiy elektron jurnali, IV-son, Aprel 2025.
2. Шумпетер Й. «Теория экономического развития». – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
3. П. Друкер. Новый бизнес. – М.: Экономика, 1993.
4. Уткин Э. А., Морозова Г. И. Инновационный менеджмент. – М.: Акалис, 1996. – 208 с.
5. Кавалёв Г. Д. Основы инновационного менеджмента. – М., 1999. – 192 с.
6. Шумпетер И. Теория экономического развития (исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры). – М.: Прогресс, 1982. – 159 с.
7. Мирзиёев Ш. М. Xalqimizning roziligi – bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. – T.: "O'zbekiston" NMIU, 2018. – 88 б.
8. Иваницкая А. Е. Функциональный подход к управлению инновационной деятельностью предприятий: автореферат... доктор экон. наук. – Владимир, 2014. – 32 с.
9. Логута И. В. Экономическое и организационное управление инновационным процессом промышленных предприятий: автореферат к.э.н. – М., 2011. – 34 с.
10. Додиев Ф. Ў. Инновацион faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish: И.Ф.Н. ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya avtoreferati. – T., 1998. – 22 б.
11. Shah Anwar. Local Budgeting / Anwar Shah. – Washington: World Bank, cop. 2007. – 381 p.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
